

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภูมิหลังชุมชนหมู่บ้านนายาง เมืองนาทรายทอง กำแพงนครเวียงจันทน์

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประวัติหมู่บ้านนายาง

หมู่บ้านนายางได้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2458 เป็นหมู่บ้านของเผ่าลาวลุ่ม ซึ่งได้อพยพมาจากแขวงเชียงขวางทางภาคเหนือของลาว ในระยะแรกได้ไปอยู่หมู่บ้านห้วยหินกอง ในเขตล้องสังล้องตอนในเมื่อก่อน ปัจจุบันเรียกว่าเมืองสังทอง และเวลาต่อมาก็ได้ย้ายไปอยู่หมู่บ้านนาซอน และสุดท้ายก็ได้ย้ายมาอยู่เขตที่ตั้งเป็นหมู่บ้านนายางในปัจจุบัน ในระยะเริ่มแรกมีประมาณ 5-6 ครอบครัว เวลาเข้ามาก็ได้มาจับจองที่ดิน เพื่อทำการผลิตและเป็นการดำรงชีวิตอย่างถาวร เพราะเขตนี้เป็นเขตที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติประกอบด้วยภูเขา ป่าไม้อันกว้างใหญ่ มีห้วยซอนและห้วยซั่ว เป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้านนายาง ในห้วยก็มีปู กุ้ง หอยและปลาน้ำจืด ในป่าก็มีสัตว์หลากหลายชนิด เช่น กวาง เก้ง หมูป่า หมี ควายป่า ไก่ป่า นก กระรอก กระแต ลิง และค่าง ชาวบ้านบางคนก็ไล่จับสัตว์ดังกล่าวมาเป็นอาหาร นอกจากนั้นก็ยังมีช้าง มีเสือ ผู้ให้ข้อมูลหลักคนหนึ่งเล่าให้ฟัง (คำผาย เลื่องคำแสน, 11 ธันวาคม 2544) มาอยู่ในระยะแรกชาวบ้านได้ถางป่าเพื่อทำไร่ทำสวนในเวลาต่อมาก็ได้มีการทำนา ไร่ สวน ในบริเวณที่ดินดังกล่าว หมู่บ้านนี้มีชื่อเรียกว่าหมู่บ้านนายาง เพราะว่าเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตที่มีต้นไม้ยางแดงขนาดต่าง ๆ อย่างมากมายจึงกลายเป็นมงคลนามที่ชาวบ้านเรียกขานบ้านตนเอง พ่อ-แม่เคยเล่าให้ฟังว่าในอดีตที่บ้านนายางแห่งนี้พอตอนเย็นใกล้ค่ำ มักมีกวางและเก้งออกมาริมบ้าน เพื่อแสวงหาหญ้าเป็นอาหารและกินน้ำ มีสัตว์หลายชนิด เวลาที่มีญาติพี่น้องบ้านใกล้เคียงมาเยี่ยม อยากริมปลา ฝ่ายเจ้าของบ้านก็จะไปหาได้ตามความต้องการเพื่อนำมาทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาเยี่ยม ถ้าเวลาใดได้สัตว์ใหญ่มา เช่น กวาง เก้ง หรือหมูป่า ก็จะแบ่งปันให้ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านใกล้เคียงไปกิน โดยไม่ได้คิดค่าราคาอะไรเลย แต่ก่อนนั้นพอตะวันตกดินก็ได้ขึ้นอยู่บนบ้านของใครของมัน เพราะกลัวเสือ แม้กระทั่งสุนัขก็เอาขึ้นบนบ้าน ถ้าไม่ทำเช่นนั้นเสือก็นำไปกินหมด บ้านใกล้เคียง 5-10 เมตร ก็ไปมาหากันไม่ได้เพราะเสือเข้ามาหาสุนัขกินในหมู่บ้าน ปัจจุบันนี้สัตว์แทบทุกชนิดไม่มีหายไปหมดแล้ว ในอดีตในห้วยหนองหรือบึง มีปูและปลานานาชนิด พอถึงเดือนหก ฝนตกแล้วปลาก็จะขึ้นมาตามไร่นาตามนาไม่อดไม่อยาก ส่วนผักหาเอาตามป่าตามดอย ปัจจุบันก็หายากแล้ว เพราะคนมีมากขึ้น (สิง มะลีจัน, 28 ธันวาคม 2544)

องค์กรต่าง ๆ ของชุมชนหมู่บ้านนาอาจ

ภายในหมู่บ้านนาอาจได้มีการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ขึ้นหลังจากประเทศได้รับการปลดปล่อย เมื่อปี พ.ศ. 2518 การที่รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนพทศสถานหรือระเบียบของสังคมใหม่ ทำให้ประเทศเปลี่ยนไปสู่ระบบสังคมใหม่ ทั้งประเทศเป็นสังคมนิยมภายในหมู่บ้านนาอาจก็ได้มีการปรับเปลี่ยนทางสังคม-วัฒนธรรมให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลด้วยองค์กรต่าง ๆ ดังกล่าวคือ

1. องค์กรพรรค

องค์กรพรรค เป็นองค์การจัดตั้งชนิดหนึ่งที่มีบทบาทในการนำพาและชี้นำในการปฏิบัติแนวนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลลาวในปัจจุบันและเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชนในการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของบ้านเมืองให้ดี องค์กรพรรคเป็นหน่วยงานตัวแทนของหมู่บ้าน องค์กรพรรคเป็นหน่วยงานตัวแทนของพรรคระบบรากฐานหนึ่ง ซึ่งมีคณะกรรมการ 3 คน ประกอบด้วย สมาชิกทั้งหมด 17 สหาย เป็นหญิง 2 สหาย มีสมาชิกสมบูรณ 17 สหาย ไม่มีสมาชิกพรรคสำรอง

2. องค์กรแนวโฮม

หมู่บ้านนาอาจ มีคณะกรรมการแนวโฮม 5 คน เป็นหญิง 1 คน มีสมาชิกพรรคนำพา 1 คน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมด 58 คน ได้แบ่งออกเป็น 6 หน่วยงานย่อยในการปฏิบัติหน้าที่องค์กรแนวโฮม ประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่สร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนให้มีความสามัคคีกันแน่นแฟ้น ให้การศึกษาอบรมประชาชนทุกเพศทุกวัย นำพาประชาชนในการปกป้องรักษาวัดวาอาราม พุทธศาสนสถาน การทำบุญสืบสานตามประเพณีและปลุกกระดมพ่อแม่ประชาชน ประกอบทุนในการปฏิสังขรณ์วัดวาอารามให้รุ่งเรือง คือปีที่ผ่านมาได้ปลุกกระดมพ่อแม่ประชาชนผู้มีจิตศรัทธาประกอบเงินทุนในการสร้างวัดรวมเป็นเงินได้ทั้งหมด 11,140,000 กีบ หรือเท่ากับ 55,700 บาท

3. องค์กรจัดตั้งป้องกันความสงบเรียบร้อย

องค์กรจัดตั้งป้องกันความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่ปกป้องรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน เอาใจใส่ตรวจตราสำมะโนครัวของประชาชน และมีหน้าที่เวรยามสอดส่องดูแลสภาพภายในหมู่บ้านให้ความสงบเรียบร้อยดี ตรวจตราคนเข้าคนออกภายในหมู่บ้าน องค์กรป้องกันความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้านประกอบด้วยสมาชิก 21 คน ได้แบ่งออกเป็น 2 หน่วยงานย่อยในการปฏิบัติหน้าที่และภายในหมู่บ้านยังมีองค์กรจัดตั้งกองหลอน (ทหารบ้าน) ประจำหมู่บ้านซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 10 คน มีหน้าที่ปกป้องรักษาเขตน้ำแดนดินของหมู่บ้าน

4. องค์การจัดตั้งแม่หญิงหรือสตรีประจำหมู่บ้าน

องค์การจัดตั้งแม่หญิงหรือเรียกว่าสมาคมแม่หญิงหมู่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่ในการอบรมเพศหญิงและเด็กในหมู่บ้านให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของบ้านเมืองและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของสังคมลาว และช่วยเหลือสังคมในหมู่บ้านในเวลาว่างงานบุญตามประเพณีหรืองานราชการต่าง ๆ สมาคมแม่หญิงยังได้ปลุกกระดมสมาชิกแม่หญิงสร้างกระบวนการ 3 ดีของแม่หญิง คือ เป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นภรรยาที่ดีของสามี และเป็นแม่ที่ดีของลูก และได้ชักชวนแม่หญิงและเด็กเล็กให้ไปฉีดยาป้องกันโรค องค์การจัดตั้งแม่หญิงหรือสมาคมแม่หญิงประจำหมู่บ้าน มีสมาชิกทั้งหมด 70 คน และได้แบ่งออกเป็น 8 หน่วยงานย่อยในการปฏิบัติหน้าที่

5. องค์การจัดตั้งเยาวชนประจำหมู่บ้าน

องค์การจัดตั้งเยาวชน มีหน้าที่ช่วยเหลือฝ่ายปกครองบ้านและเป็นพลังสำคัญให้แก่

อำนาจการปกครองหมู่บ้าน ช่วยศึกษาอบรมเยาวชนให้อยู่ในระเบียบกฎหมายของบ้านเมืองให้เป็นพลเมืองดีของสังคม ให้มีความสามัคคีรักใคร่ระหว่างเยาวชนด้วยกัน ห้ามทะเลาะวิวาทกัน เมื่อชาวบ้านจัดงานพิธีตามประเพณี เช่น การจัดงานบุญที่วัด การจัดงานทำบุญตักบาตรตามบ้านเรือนของประชาชน งานฌาปนกิจ งานราชการของหมู่บ้าน เยาวชนก็มีหน้าที่เข้าร่วมและช่วยเหลือในการจัดงานกิจกรรมนั้น ๆ นอกจากนั้นเยาวชนยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำความสะอาดตามสถานที่สาธารณะภายในหมู่บ้าน เช่น ในปีที่ผ่านมา เยาวชนได้ทำความสะอาดในที่ต่าง ๆ จำนวน 3 ครั้ง มีเยาวชนเข้าร่วม 107 คน และได้ปลุกกระดมเยาวชนเข้าเป็นทหารรับใช้ในกองทัพ จำนวน 2 คน คณะเยาวชนประจำหมู่บ้านมี 5 คน ประกอบด้วย หญิง 2 คน ชาย 3 คน และมีเยาวชนเป็นสมาชิกทั้งหมด 203 คน เป็นหญิง 80 คน ชาย 123 คน ในจำนวนนี้ได้เข้าเป็นสมาชิกเยาวชนปฏิวัติลาว 24 คน เป็นหญิง 13 คน ชาย 11 คน เยาวชนเหล่านี้มีความประพฤติปฏิบัติตนดี มีคุณสมบัติดี เอาใจใส่ต่อการทำงานส่วนรวมดี มีความช่วยเหลือคนอื่น และเป็นบุคคลที่ปฏิบัติตนในกรอบของสังคม-วัฒนธรรมและระเบียบกฎหมายของบ้านเมือง จึงได้ถูกคัดเลือกเข้าเป็นสมาชิกเยาวชนปฏิวัติลาว ทั้งนี้้องค์กรเยาวชนดังกล่าวได้แบ่งออกเป็น 7 หน่วยงานย่อยในการปฏิบัติหน้าที่

ประเพณีและความเชื่ออื่น ๆ

นอกจากพิธีกรรมต่าง ๆ ในแต่ละเดือนแล้วชาวบ้านก็ยังได้ปฏิบัติตามประเพณีอื่น ๆ ดังนี้

1. ประเพณีการเกิด เมื่อภรรยาตั้งครรภ์จะมีข้อห้ามสำหรับหญิงตั้งครรภ์เช่นว่า ห้ามนั่งคร่อมบันได เพราะเป็นสิ่งไม่ดีกลัวจะคลอดไม่ได้ ปัจจุบันความเชื่อนี้ลดน้อยลงมาก นอกจากนี้ยังห้ามสามีที่ภรรยากำลังตั้งครรภ์ห้ามโลงศพเชื่อว่าทำให้ไม่เป็นมงคลกับลูกในท้อง ลูกอาจตายเมื่อลูกคลอดออกมาแล้วญาติผู้ใหญ่หรือหมอต้าแยกก็จะเป็นคนตัดสายรกให้ การตัดสายรกก็น่าจะมีหินลับพรวดและตีไม้ไผ่ 1 ชิ้น ทำเป็นคมสำหรับตัดสายรกให้ เชื่อว่าจะทำให้เด็กเป็นคนหนักแน่น และทำให้เด็กมีปัญญาเฉียบคมจดจำอะไรได้ง่ายและไว เมื่อตัดสายรกแล้วก็นำรกไปฝังไว้ใต้บันไดและก่อกองไฟไว้ข้างบน เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กเป็นคนรักถิ่นฐานไม่ทิ้งบ้านเรือน จากนั้นก็นำเด็กไปอาบน้ำล้างทำความสะอาด แล้วห่อร่างกายเด็กด้วยผ้าอ้อม แล้วนำมาวางไว้บนเปลที่ทำได้ด้วยไม้ไผ่ จากนั้นญาติพี่น้องก็จะช่วยกันผูกข้อมือเด็กและให้พรขอให้เจริญวัยเร็ว ๆ และให้รู้จักเลี้ยงพ่อ-แม่ เป็นต้น

2. พิธีบวช ในหมู่บ้านพิธีบวชทำกัน 2 วัน คือวันแรกตอนเย็นจะมีการรดน้ำมนต์ ชาวบ้านที่มาช่วยงานก็จะนำเงินมาช่วยเป็นการร่วมทำบุญทำทาน วันที่สองของงานตอนเช้าจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญนาค โดยนาคจะแต่งกายด้วยเสื้อบวชนาค สีขาวนุ่งผ้าโสร่งสีขาว เริ่มพิธีสู่ขวัญนาคและลำดับต่อไปชาวบ้านก็จะผูกข้อมือนาคด้วยด้ายธรรมดาและคนที่ใกล้ชิดเป็นญาติพี่น้องเป็นเพื่อนฝูงก็จะผูกข้อมือด้วยเงิน พอเสร็จพิธีก็จะแห่นาคไปวัด เมื่อถึงวัดก็จะแห่นาครอบโบสถ์ 3 รอบ หลังจากนั้นก็พานาคเข้าไปทำพิธีบวชในโบสถ์เป็นการทำพิธีทางศาสนาเมื่อเสร็จพิธีเป็นอันว่าเสร็จพิธีบวชตามประเพณี

3. ประเพณีการตาย ในหมู่บ้านเมื่อมีการตายเกิดขึ้นที่บ้านคนตายก็จะยิงปืนขึ้น เพื่อเป็นการบอกชาวบ้านให้รู้ว่าภายในหมู่บ้านมีคนตาย เหตุผลที่ต้องยิงปืนก็เพื่อเป็นการส่งสัญญาณที่รวดเร็ว ชาวบ้าน ญาติพี่น้อง ก็จะไปช่วยในการจัดแจงพิธีงานศพและเพื่อให้ชาวบ้านที่ออกไปทำไร่นานาได้รู้ว่ามีคนตายจะไม่ได้ถือคุ่นพินเข้าหมู่บ้าน ใครถือคุ่นพินมากก็จะได้เก็บไว้นอกหมู่บ้านก่อน ไม่ให้นำเข้าไปในหมู่บ้าน เชื่อกันว่าถ้านำคุ่นพินเข้าบ้านเวลามีคนตายจะทำให้ไม่เป็นมงคลต่อครอบครัว จะนำความตายมาให้เหมือนนำคุ่นพินมาเผาคนตาย เมื่อชาวบ้านรู้ว่ามีคนตายก็จะไปช่วยเหลือกันทั้งบ้านใกล้เคียงและญาติพี่น้อง พวกผู้ชายจะช่วยกันทำโลงศพ ซึ่งมีข้อห้ามว่าผู้ชายที่ยังไม่มีเมีย ห้ามทำโลงศพ เชื่อว่าจะไม่เป็นมงคล ไม่ได้แต่งงาน ปัจจุบันข้อห้ามต่าง ๆ ดังกล่าวปฏิบัติลดน้อยลงเพราะถือว่าเป็นความเชื่อแบบงมงาย อีกทั้งเครื่องมือที่ใช้ทำ โลงศพ เช่น

มี เลื่อย ฆ้อนตี ตะปูห้ามนำไปใช้ในกิจกรรมอื่นจนกว่าจะเผาศพเรียบร้อยแล้ว และพระสงฆ์ได้ทำพิธีสวดถอดสิ่งอัปมงคลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ส่วนคนตายนั้นจะถูกอาบน้ำแต่งตัวให้ด้วยเสื้อผ้าชุดที่คนตายชอบใส่หรือชุดที่ดีที่สุดของคนตาย เพราะเชื่อว่าผู้ตายจะไปสู่อีกโลกหนึ่งให้มีเสื้อผ้าดี ๆ ใส่และศพจะถูกมัดมิดมิดทำด้วยด้ายสีขาวที่เสกเป่าเวทมนต์จากหมอเป่า จุดประสงค์เพื่อจะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายไม่มาหลอกหลอน นอกจากนี้หมอเป่ายังเสกด้วยสายสิญจน์ล้อมรอบบ้านด้วยห้ามดวงวิญญาณเข้ามา รบกวนคนในครอบครัว เมื่อศพมัดด้ายเรียบร้อยแล้วก็จะถูกขว้างไว้ตามแผ่นไม้ปูเรือนหรือล่องตามแป้นบ้าน เพราะถือว่าคนตายไม่ใช่คนปกติแล้ว โลงศพจะแกะสลักด้วยลายลาวและญาติก็จะจัดสำหรับอาหารให้ผีกิน ที่บ้านคนตายจะมีการจัดเตรียมข้าวปลาอาหารไว้เลี้ยงแขกที่มาร่วมพิธีงานศพ

เมื่อเสร็จจากการเอาศพลงโลงแล้วหมอเป่าหรือหมอมนต์ ก็จะพาญาติผู้ใหญ่ของผู้ตายไปทำพิธีเลี้ยงเซว โดยใช้ไข่ไก่ดิบ ที่ป่าช้า ซึ่งเป็นพิธีเลี้ยงท้าวครวจะเผาศพหรือฝังศพผู้ตายที่ไหน การเลี้ยงเซวนี้จะเลี้ยงว่าถ้าผู้ตายชอบจะอยู่ที่ไหนก็ขอให้เซวที่โยนทิ้งไปนี้แต่ที่นั่น ซึ่งก็เป็นที่น่าแปลกว่า บางครั้งการโยนไข่ก็ได้โยนตั้งหลายครั้ง เพราะว่าไข่ที่โยนไปแล้วไม่แตก ในการตั้งศพบำเพ็ญกุศลนี้จะตั้งกี่วันก็ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวผู้ตาย จากการสอบถามคนแก่หลายคนภายในหมู่บ้านต่างก็ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าครอบครัวที่ยากจนก็ไม่ได้เก็บศพไว้คือตายตอนเช้าก็จะเอาเผาตอนบ่ายหรือฝัง แต่บางครอบครัวตั้งศพบำเพ็ญกุศล 1 วัน ถ้าครอบครัวมีฐานะดีก็จะเป็น 2-3 วัน แต่ชาวบ้านโดยทั่วไปก็จะทำพิธีให้แล้วเสร็จภายใน 1 วัน คือตายตอนเช้าก็จะเผาตอนบ่าย ในระยะเวลาตั้งศพไว้ในบ้านตอนกลางคืนก็จะมีการจัดงานไว้ทุกข์ ชาวบ้านเรียกว่า “เงินเรือนดี” จะมีการทำอาหารและน้ำดื่ม เพื่อไว้รับแขกที่มาให้ความอบอุ่นและจะมีการละเล่นของแขกที่มาให้ความอบอุ่น เช่น เล่นหมากเสือกินไก่และทายปัญหากันระหว่างคนหนุ่มสาวด้วยกัน แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านที่ให้ข้อมูลได้เล่าว่า เงินเรือนดีมีแต่เล่นการพนัน มีแต่ผู้ชายวัยกลางคนอายุ 30-45 ปี ได้เปลี่ยนมาเล่นเช่นนี้มาประมาณ 20 ปีมานี้

เมื่อญาติพี่น้องที่อยู่ใกล้และไกลหรือพี่น้อง ชาวบ้านมาช่วยพิธีงานศพ แต่ละคนก็ได้ นำขันดอกไม้ ข้าวสาร ฐูปเทียนและเงินมาร่วมงานพิธีหรือเรียกว่า “มาร่วมกินร่วมทานแก่ผู้ตาย” ในส่วนเจ้าภาพก็จะตอบแทนโดยการเอาข้าวต้มมัดใส่ขันดอกไม้ที่มาช่วยให้เมื่อเวลานำศพออกไปเผาก็จะมีการแห่ออกไปนอกหมู่บ้านมีคนแก่เป็นทายกวัดหว่านข้าวเปลือกคว้านำหน้า บ้านเรือนที่อยู่ริมทางผ่านการแห่ศพไปก็จะปิดประตูบ้านหรือเอาซีเท้าไฟมาโรมหน้าบ้านไว้ เชื่อกันว่าไม่ให้พวกผีปีศาจที่มารับศพผู้ตายเข้าไปในบ้านจะทำให้ไม่เป็นมงคลอาจจะมีคนในครอบครัวเจ็บป่วย

ล้มตาย แต่ 10 กว่าปีมานี้เหตุการณ์นี้เปลี่ยนแปลงไปไม่ทำกันแล้ว เพราะถือว่าเป็นความเชื่อแบบมมงายเช่นกัน การจูงศพจะใช้ปอยด้ายสีขาวผูกโยงศพแล้วจูง เพราะเชื่อว่าด้ายจะเป็นเครื่องนำทางให้แก่ผู้ตาย คือพระจูงนำหน้าและพระหรือเรณูที่เป็นญาติบวชจูงศพเดินตาม และลำดับต่อๆ ไปก็จะเป็นญาติ ๆ ทั้งหลายที่บวชเป็นชีปะขาวคือนุ่งขาวไม่โกนผมจูงศพตามที่หลัง เมื่อแห่ศพถึงป่าช้าหรือกองฟอนที่เผาศพก็จะแห่รอบกองฟอน 3 รอบแล้วก็ตั้งศพบนกองฟอนแล้วเปิดฝาโลงออกเพื่อให้ญาติผู้ใกล้ชิดสำคัญเอาน้ำมะพร้าวล้างหน้าทำความสะอาด เพื่อให้ดวงวิญญาณไปสู่สุคติ ในปัจจุบันนี้ก่อนจุดเพลิงเผาศพญาติ ๆ ชอบถ่ายรูปหน้าโลงศพเพื่อเป็นการระลึกนึกถึงผู้ตายที่เคยมีคุณงามความดีไว้กับครอบครัวและสังคมของญาติ ๆ เมื่อทำพิธีเผาศพเรียบร้อยแล้วมีการหว่านเงินกาลพฤกษ์เพื่อเป็นการกุศลแก่ผู้ตาย และต่อไปพระก็ทำพิธีสวดมนต์หยาดน้ำแผ่กุศลให้แก่ผู้ตายเป็นการเสร็จพิธีเผาศพ ส่วนชาวบ้านที่ไปร่วมเผาศพเวลาจะกลับบ้านต้องไปเดินลอด ภูมิวัดและกลับไปล้างมือล้างเท้าในถังน้ำที่ได้เตรียมไว้ที่วัด เชื่อกันว่าผีจะตามมาด้วย ปัจจุบันยังปฏิบัติอยู่เวลาตอนเย็นก็จะมีการทำพิธีสวดมนต์ที่บ้านงานศพทุกคนเข้าร่วมเมื่อเสร็จพิธีจึงกลับไปบ้านของตน ส่วนบ้านของผู้ตายก็จะกันบ้านด้วยสายสิญจน์ล้อมรอบ เช้าวันรุ่งขึ้นก็จัดพิธีเลี้ยงข้าวพระอีกครั้งหนึ่ง และหลังจากนั้นอีก 2 วัน คือเป็นวันที่ทำพิธีเก็บกระดูกหรืออัฐิผู้ตาย พระทำพิธีสวดมนต์พอทำพิธีเสร็จพระจะนำพาเก็บกระดูกและญาติพี่น้องก็จะช่วยกันเมื่อเก็บกระดูกเสร็จ ก็จะนำกระดูกมาล้างน้ำให้สะอาดแล้วก็ทรงด้วยน้ำหอม แล้วเอาบรรจุไว้ในหม้อดินเก็บไว้ที่วัด เมื่อครบรอบปีก็จะทำบุญอีกครั้งเรียกว่า “บุญแจกข้าว” (บุญอัฐิ)

หน่วยงานสัตวแพทย์ประจำหมู่บ้าน

เมื่อประมาณห้าทศวรรษก่อนหลัง หมู่บ้านนายางยังไม่มีหน่วยงานสัตวแพทย์ประจำหมู่บ้าน เมื่อปีที่แล้วคือปี พ.ศ. 2543 ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานสัตวแพทย์ขึ้นภายใต้การสนับสนุนของโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร ซึ่งได้คัดเลือกเอาประชาชนภายในหมู่บ้านจำนวน 2 คน เป็นชายทั้ง 2 คน ได้เข้าไปฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาการด้านสัตวแพทย์อยู่ในโครงการดังกล่าว ซึ่งทางโครงการได้จัดขึ้น นอกจากได้รับการฝึกอบรมอยู่ในโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรแล้ว ทั้ง 2 คนยังได้ไปปฏิบัติงานที่โรงงานผลิตยาวัตซินหนองแตง ซึ่งไกลจากหมู่บ้านนายางไปประมาณ 10 กิโลเมตร สำหรับสัตวแพทย์อาสาสมัคร 2 คนนี้ไม่ได้มีเงินเบี้ยเลี้ยงใด ๆ ทั้งสิ้น แต่มีความสมัครใจอยากช่วยเหลือประชาชนชาวบ้านของตนเอง ซึ่งมีหน้าที่ให้การรักษายาบาลสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะการฉีดยาป้องกันโรคระบาดที่เกิดแก่สัตว์เลี้ยงของประชาชนชาวบ้านนายาง เช่น ฉีดยาให้แก่ปศุสัตว์ คือ วัว ควาย หมู คีตราคาเข็มละ 500 กีบ หรือเท่ากับ

2.50 บาท เปิดและปิดคิดราคาเข็มละ 100 กีบ หรือเท่ากับ 0.5 บาท สำหรับสุนัขคิดราคาเข็มละ 10,000 กีบหรือเท่ากับ 50 บาท ใน 1 ปีจะฉีดยาให้สัตว์เลี้ยง 2 ครั้ง คือ 6 เดือนต่อ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการ ป้องกันโรคต่าง ๆ ให้แก่ปศุสัตว์ (แสงจัน สุขเสน, 14 ธันวาคม 2544)

งานแพทย์อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (ม.อ.ส.ม.)

ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรช่วยเหลือในหมู่บ้านนายยังไม่มีแพทย์อาสาสมัครเลยจนมาถึงปี พ.ศ. 2543 ฝ่ายปกครองหมู่บ้านร่วมกับโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรได้จัดตั้งแพทย์อาสาสมัครประจำหมู่บ้านขึ้น ซึ่งมีแพทย์ 1 คนเป็นแพทย์หญิง เธอได้เล่าให้ฟังว่า ก่อนหน้านั้นก็เคยเป็นแพทย์มาก่อน คือเป็นแพทย์ทหารได้ขอลาออกจากความเป็นแพทย์ทหารกลับมาอยู่บ้าน เพื่ออยากจะประกอบอาชีพอะไรสักอย่าง เพราะว่าสามีก็เป็นทหาร พอออกมาอยู่บ้านฝ่ายปกครองหมู่บ้านได้ชักชวนให้เป็นแพทย์ประจำหมู่บ้าน โดยภายใต้การสนับสนุนของโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรก็ได้เข้าเป็นแพทย์อีกครั้ง คือเป็นแพทย์อาสาสมัครประจำหมู่บ้านเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนในเวลาเจ็บป่วย อีกทั้งในหมู่บ้านนายนี้ไม่มีใครเป็นแพทย์เลย มีแค่เธอคนเดียวและก็กลายเป็นที่พึ่งของประชาชน เธอได้เอาใจใส่ในการดูแลประชาชนในเวลาเจ็บป่วย เธอได้ไปตรวจสุขภาพให้ประชาชนตามแต่ละครอบครัว ถ้ามีคนไข้ก็ได้ตรวจอาการของโรคให้และพร้อมทั้งสั่งยาให้บอกทั้งวิธีทานยา เพื่อให้ทานถูกต้องตามเวลาและกำหนดกฎเกณฑ์ของหลักการแพทย์ เมื่อมีหญิงตั้งครรภ์เธอก็จะไปตรวจให้ พอตั้งครรภ์ได้ 4 เดือนก็แนะนำให้ไปฝากท้องที่โรงพยาบาล โรงพยาบาลเมื่อนาทรายทองหรือโรงพยาบาลที่นครเวียงจันทน์ เมื่อถึงเวลาคลอดใครไม่ไปทำคลอดที่โรงพยาบาลเธอก็ได้ช่วยทำคลอดให้ที่บ้านเพราะเธอมีเครื่องมือแพทย์ในการทำคลอดที่โครงการให้การช่วยเหลือไว้สำหรับช่วยประชาชนทำคลอด เธอยังได้เล่าอีกว่าปัจจุบันชาวบ้านนายนี้เวลาคลอดจะไปทำคลอดที่โรงพยาบาลกันเป็นส่วนมาก ก็มีไม่กี่รายทำคลอดที่บ้านก็เป็นแม่ที่คลอดง่าย เวลาคลอดเธอก็ได้ไปช่วย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมาไม่มีใครไปทำคลอดกับหมอต้าแย ซึ่งทำให้เสียชีวิตทั้งแม่ทั้งลูกใคร ๆ ก็กลัวเช่นนั้นและขาดหลักประกัน นอกจากนั้นเธอยังได้รณรงค์โครงการลูกห่างคือชักชวนสตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ เลี่ยงการตั้งครรภ์ที่เกินควร เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความยากจนที่จะตามมาและได้รณรงค์ให้ประชาชนรักอนามัยคือต้องนอนในมุ้งกันยุง ดื่มน้ำต้มให้สะอาดและอาหารการกิน ก็ทำให้สุขภาพดีให้สะอาด แล้วจึงรับประทาน เพื่อป้องกันโรคต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับตัวของเราเอง

โรงสีข้าว

ในหมู่บ้านนายางได้มีโรงสีข้าวมานานับแต่มีโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรมาช่วยเหลือ ซึ่งทางโครงการเองได้ติดตั้งโรงสีข้าวขึ้น เพื่อไว้บริการให้แก่ประชาชนชาวหมู่บ้านนายาง เมื่อก่อนชาวบ้านจะสีข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน ก็ต้องใช้รถเข็นหรือจ้างรถบรรทุกไปสีในหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีโรงสีข้าว สำหรับประชาชนที่มีครกข้อมมือก็จะใช้ครกข้อมมือ ปัจจุบันชาวบ้านนายางก็มีความสะดวกสบายขึ้นมาก เพราะไม่ได้ลำบากเอาข้าวไปสีที่อื่น เพราะหมู่บ้านมีโรงสีข้าวแล้ว ค่าบริการสีข้าวคิดกระสอบข้าวเปลือกกละ 1,000 กีบ หรือเท่ากับ 5 บาท แต่ถ้าใครสีข้าวแล้วไม่เอารำก็ไม่ต้องจ่ายค่าสีข้าว ถ้าใครเอาทั้งข้าวสารและรำ ก็ต้องได้จ่ายเงินค่าสีข้าวตามราคาที่ได้ระบุไว้

ภาคผนวก ข.
ข้อคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Schedule Guides)
เรื่อง
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม : ศึกษากรณี
หมู่บ้านนายาง เมืองนาทรายทอง กำแพงนครเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

*****

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับรายละเอียดทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

คำชี้แจง กรุณาเติมเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. 18-30 ปี

2. 31-40 ปี

3. 41-50 ปี

4. 51 ปีขึ้นไป

3. ศาสนา

1. พุทธ

2. คริสเตียน

3. อื่น ๆ (ระบุ).....

4. การศึกษา

1. ไม่รู้หนังสือ

2. ต่ำกว่าประถมศึกษา

3. ประถมศึกษา

4. มัธยมศึกษา

5. อนุปริญญา

6. ปริญญาตรี

7. อื่น ๆ (ระบุ).....

5. อาชีพ

1. เกษตรกร
2. กรรมกร
3. ข้าราชการ
4. ค้าขาย
5. แม่บ้าน
6. รับจ้าง
7. อื่น ๆ (ระบุ).....

6. สถานภาพในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล

1. หัวหน้าครอบครัว
2. คู่สมรสของหัวหน้าครอบครัว
3. บุตร
4. อื่น ๆ (ระบุ).....

7. สถานภาพสมรส

1. โสด
2. สมรส
3. ม่าย
4. หย่าหรือแยกกันอยู่

8. จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ปัจจุบัน ..... คน

1. ชาย
2. หญิง

9. ครอบครัวของท่านอาศัยอยู่ที่ขณะนี้เป็นเวลา.....ปี

10. สมาชิกในครอบครัวของท่านมี.....คน (นับบุคคลที่มีส่วนช่วยในการทำมาหากินหรือ
ใช้จ่ายรวมกัน ยกเว้นบุคคลที่แยกครอบครัวไปแล้ว)

1. ชาย.....คน
2. หญิง.....คน

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518-2544

11. สมาชิกในครอบครัวของท่านที่ไม่ได้ประกอบอาชีพมี.....คน
1. ชาย.....คน
  2. หญิง.....คน
12. สาเหตุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ
1. ไม่อยู่ในวัยทำงาน (อายุต่ำกว่า 11 ปี, อายุสูงกว่า 60 ปี, เรียนหนังสือ).....คน
  2. สุขภาพไม่แข็งแรง.....คน
  3. ทำงานไม่ได้.....คน
  4. มีภาระในครอบครัว.....คน
13. สมาชิกในครอบครัวของท่านที่ประกอบอาชีพมี.....คน
1. ชาย.....คน
  2. หญิง.....คน
14. สมาชิกในครอบครัวของท่านประกอบอาชีพอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. กสิกรรม
  2. เลี้ยงสัตว์
  3. ค้าขาย
  4. หัตถกรรม
  5. รับจ้าง
  6. ว่างงาน
  7. อื่น ๆ (ระบุ).....
15. จำนวนที่ดินที่ครอบครัวของท่านทำกินอยู่ในปัจจุบันมีทั้งหมด ..... ไร่ (นับทั้งที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์และไม่มีกรรมสิทธิ์)
16. ที่ดินที่ครอบครัวของท่านทำกินอยู่ขณะนี้ เป็นของใคร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. เค้า
  2. เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง
  3. จ้างแต่ไม่มีกรรมสิทธิ์
  4. อาศัยที่ดินของผู้อื่นทำกิน
  5. รัฐจัดสรรให้
  6. อื่น ๆ (ระบุ).....
  7. ไม่เข้าข่าย (กรณีที่ไม่มีที่ดินทำกิน)

17. จำนวนที่ดินที่ครอบครัวของท่านมีกรรมสิทธิ์.....ไร่
18. ครอบครัวของท่านนำใช้ที่ดินเพื่อทำอะไร
1. ทำนา
  2. ทำไร่
  3. ทำสวน
  4. ทำนาและทำไร่
19. ครอบครัวของท่านได้ปรับปรุงที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกหรือไม่
1. ปรับปรุง
  2. ไม่ปรับปรุง
20. ถ้าครอบครัวของท่านได้ปรับปรุงที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูก ท่านทำด้วยวิธีใด
1. ใช้มูลสัตว์
  2. ใช้ปุ๋ยหมัก
  3. ใช้ปุ๋ยเคมี
21. ครอบครัวของท่านทำนาปีละกี่ครั้ง
1. 1 ครั้ง
  2. 2 ครั้ง
22. ครอบครัวของท่านนำใช้แหล่งน้ำเข้าในการผลิตจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. บ่อน้ำ
  2. หนองน้ำ
  3. ลำธาร
  4. ชลประทาน
  5. น้ำฝนตามฤดูกาล
  6. อื่น ๆ (ระบุ).....
23. ครอบครัวของท่านทำนาด้วยวิธีใด

.....

.....

.....

.....

.....

24. ครอบครัวยของท่านปลูกข้าวเพื่อบริโภคหรือไม่

1. ปลูก
2. ไม่ปลูก เพราะเหตุใด.....

25. ครอบครัวยของท่านปลูกพืชผักเพื่อบริโภคหรือไม่

1. ปลูก
2. ไม่ปลูก เพราะเหตุใด.....

26. ครอบครัวยของท่านเลี้ยงสัตว์ปีก (เป็ด, ไก่) เพื่อบริโภคหรือไม่

1. เลี้ยง
2. ไม่เลี้ยง เพราะเหตุใด.....

27. ครอบครัวยของท่านทำการผลิตด้วยตนเองหรือไม่

1. ทำด้วยตนเอง
2. จ้างคนอื่นทำ เพราะเหตุใด.....

28. รายได้ของครอบครัวยท่านในปีที่ผ่านมา (แยกตามประเภทอาชีพ)

1. กสิกรรม.....
  2. เลี้ยงสัตว์.....
  3. ค้าขาย.....
  4. หัตถกรรม.....
  5. รับจ้าง.....
  6. อื่น ๆ (ระบุ).....
- รวมรายได้ทั้งหมด / ปี .....

29. อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัวมากที่สุด

1. กสิกรรม
2. เลี้ยงสัตว์
3. ค้าขาย
4. หัตถกรรม
5. รับจ้าง
6. อื่น ๆ (ระบุ).....

30. ในรอบปีที่ผ่านมารายได้ในครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร

1. มีพอใช้ เหลือเก็บบ้าง
2. มีพอใช้ แต่ไม่เหลือเก็บ
3. ไม่พอใช้จ่าย

31. ถ้าไม่พอใช้จ่ายทำอย่างไร

1. กู้เงิน
2. ยืม (เงินหรือสิ่งของ)
3. ขายทรัพย์สินที่มีอยู่
4. ขอโดยไม่ต้องใช้คืน
5. ซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคด้วยเงินเชื่อ
6. อื่น ๆ (ระบุ).....

32. ในกรณีท่านมีหนี้สิน ท่านจะมีวิธีการชำระหนี้อย่างไร

1. เอาผลผลิตไปขาย
2. ใช้คืนด้วยผลผลิต
3. ขายทรัพย์สิน
4. พยายามหางานทำเพิ่มขึ้น
5. ชดใช้แรงงาน
6. อื่น ๆ (ระบุ).....

33. ในการผลิตทางการเกษตร ท่านใช้เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ดังต่อไปนี้หรือไม่

	ใช้	ไม่ใช้
1. รถแทรกเตอร์	.....	.....
2. รถแทรกเตอร์เดินตาม	.....	.....
3. เครื่องสูบน้ำ	.....	.....
4. ยาปราบศัตรูพืช	.....	.....
5. เครื่องนวดข้าว	.....	.....
6. จอบ, เสียม, คราด	.....	.....
7. มีด, พร้า, ขวาน	.....	.....
8. ไถและอื่น ๆ	.....	.....

เพราะเหตุใด .....

34. รายจ่ายของครอบครัวท่านในรอบปีที่ผ่านมา.....

รวม ..... กีบ (โดยประมาณ)

1. รายจ่ายในการประกอบอาชีพ.....
  - 1.1 ประเภทลงทุน.....(เช่น ไถ, รถแทรกเตอร์, ควาย, วัว (ใช้แรงงาน), ที่ดินทำกิน)
  - 1.2 ประเภทค่าใช้จ่ายประจำปี.....(เช่น ปุ๋ย, พันธุ์พืช, ยาฆ่าแมลง, อาหารสัตว์, ค่าจ้างแรงงาน)
2. รายจ่ายในการดำรงชีพ.....
  - 2.1 ประเภททรัพย์สิน.....(เช่น บ้าน, ที่ดิน, วิทยุ, โทรทัศน์, ตู้เย็น และอื่น ๆ)
  - 2.2 ประเภทค่าใช้จ่ายประจำปี.....

35. ท่านได้รับผลประโยชน์จากโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรมากน้อยเพียงไร

1. ได้รับประโยชน์มาก
2. ได้รับประโยชน์ปานกลาง
3. ได้รับประโยชน์น้อย
4. ไม่ได้รับประโยชน์เลย

36. ครอบครัวของท่านได้รับประโยชน์ในด้านไหนบ้างจากศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. การช่วยเหลือด้านการเกษตรต่าง ๆ (เช่น แจกพันธุ์พืช, พันธุ์สัตว์, การสาธิตการเกษตร, การให้คำแนะนำ และอื่น ๆ)
2. การช่วยเหลือด้านชลประทาน เช่น อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ ชลประทาน และอื่น ๆ
3. ด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า
4. ด้านสาธารณสุข เช่น สร้างส้วม ขุดบ่อน้ำ ศูนย์เด็กเล็ก

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการเปลี่ยนทางสังคม วัฒนธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518-2544

37. ท่านเป็นสมาชิกขององค์กรใดบ้างในสังคม

1. สมาชิกหน่วยสามัญคหี	☐
2. สมาชิกหน่วยแลกเปลี่ยนแรงงาน	☐
3. สมาชิกสหกรณ์การเกษตร	☐
4. สมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตร	☐

38. การพึ่งพาอาศัยญาติพี่น้องกับครอบครัวของท่านตามข้อความข้างล่างนี้

	มี	ไม่มี
1. การแบ่งปันอาหารป่าที่หาได้มีหรือไม่	.....	.....
2. การไปช่วยงานเวลามีพิธีกรรมมีหรือไม่	.....	.....
3. การดูแลยามเจ็บป่วยมีหรือไม่	.....	.....
4. การปรึกษาแก้ไขปัญหิต่าง ๆ มีหรือไม่	.....	.....
5. การช่วยเหลือแรงงานมีหรือไม่	.....	.....

39. การรักษาเมื่อเวลาเจ็บป่วยท่านและครอบครัวของท่านไปหาใคร

	ใช่	ไม่ใช่
1. ไปรักษาที่แพทย์	.....	.....
2. ไปสถานเอนามัย	.....	.....
3. ไปรักษาที่หมอแผนโบราณ	.....	.....
4. ครอบครัวของท่านเคยได้รับการรักษาแบบหมอผีเป่า	.....	.....

40. ในครอบครัวของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือไม่

	มี	ไม่มี
1. พัด	.....	.....
2. ตู้เย็น	.....	.....
3. วิทยุ	.....	.....
4. โทรทัศน์	.....	.....
5. รถจักรยานยนต์	.....	.....
6. อื่น ๆ (ระบุ).....	.....	.....